ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO

της 9ης Ιουνίου 1993 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Θέτουν τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης όρια στην εφαρμογή των εθνικών κανόνων που διέπουν την απονομή δικαιώματος επί του σήματος καθώς και την προστασία του σήματος αυτού έναντι παρομοίων σημάτων τα οποία μπορούν, εξ αυτού του λόγου, να προκαλέσουν κίνδυνο συγχύσεως;

Αυτά είναι κατ' ουσίαν τα ζητήματα που τίθενται στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας.

2. Θα ήθελα να υπενθυμίσω εν συντομία τα πραγματικά περιστατικά.

Κατ' αρχάς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η παρούσα διαφορά αφορά τη σύγκρουση μεταξύ σημάτων διαφορετικής προελεύσεως, που έχουν κατατεθεί εντός διαφορετικών κρατών μελών από δύο ανεξάρτητες επιχειρήσεις. Πρόκειται περί:

— του σήματος «quattro», καταχωρισθέντος στη Γερμανία (και διεθνώς) από την Audi, προοριζομένου να χρησιμεύσει ως διακριτικό γνώρισμα του τύπου ορισμένων μοντέλων της μάρκας αυτής με ολική μετάδοση της κινήσεως (με τέσσερις κινητήριους τροχούς), ο οποίος διατίθεται στο εμπόριο με την ονομασία «AUDI quattro»·

— του σήματος «Quadra», καταχωρισθέντος στη Γαλλία από τη Renault, το οποίο χρησιμοποιείται ως διακριτικό γνώρισμα του τύπου του μοντέλου «Espace» ο οποίος διαθέτει τέσσερις κινητήριους τροχούς και ο οποίος διατίθεται στο εμπόριο με την ονομασία «Espace Quadra».

3. Η αντιδικία μεταξύ των δύο φημισμένων εταιριών κατασκευής αυτοκινήτων ανέκυψε στη Γερμανία και εξελίχθηκε σε δύο παράλληλα επίπεδα. Αφενός, η γερμανική θυγατρική της Renault, η Deutsche Renault, ζήτησε από το Deutsches Patentamt (τη γερμανική υπηρεσία σημάτων και διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας) και πέτυχε τη διαγραφή της καταχωρίσεως του ανταγωνιστικού σήματος «quattro». Στη συνέχεια, η απόφαση αυτή επικυρώθηκε δικαστικώς από το Bundespatentgericht (κατά την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζητήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου εκκρεμούσε ακόμα αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής).

Η διαγραφή του σήματος «quattro», την οποία πέτυχε η Deutsche Renault, στηρίχθηκε στις ακολουθες αιτιολογίες:

— ο γερμανικός νόμος (άρθρο 4, παράγραφος 2, του νόμου περί σημάτων, του Warenzeichengesetz, στο εξής: «WZG») αποκλείει κατ' αρχήν τη δυνατότητα καταχωρίσεως ως σημάτων των αριθμητικών ενδείξεων, εκτός αν η οικεία ένδειξη (άρθρο 4, παράγραφος 3, του WZG) έχει επιβληθεί στις εμπορικές σχέσεις ως διακριτική ένδειξη των

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

προϊόντων επί των οποίων έχει τεθεί (ας σημειωθεί ότι η αρχή της απαγορεύσεως της καταχωρίσεως των αριθμητικών ενδείξεων εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της απαγορεύσεως της καταχωρίσεως όλων των ενδείξεων οι οποίες, επειδή είναι κατ' ουσίαν *περιγραφικές* ορισμένων χαρακτηριστικών ή ιδιοτήτων των προϊόντων, στερούνται του *διακριτικού χαρακτήρα* που απαιτείται για την έγκυρη γένεση του δικαιώματος επί του σήματος)·

— το σήμα «quattro» — το οποίο σημαίνει τον αριθμό τέσσερα στα ιταλικά — γίνεται αντιληπτό από τον καταναλωτή ως αριθμητική ένδειξη·

— δεν έχει αρκούντως αποδειχθεί ότι η ένδειξη «quattro» έχει επαρκώς επιβληθεί στο κοινό ώστε να έχει αποκτήσει διακριτική δύναμη, τούτο δε εν όψει της επιτακτικής ανάγκης, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα των αυτοκινήτων, να παραμένει κατ' αρχάς η ένδειξη «quattro», ως ένδειξη περιγραφική διαφόρων τεχνικών χαρακτηριστικών των αυτοκινήτων (τέσσερις κινητήριοι τροχοί, τέσσερις πόρτες, τέσσερις κύλινδροι κ.λπ.), στη *διάθεση όλων* των κατασκευαστών.

4. Αφετέρου — και σχεδόν συγχρόνως με την αίτηση διαγραφής που υπέβαλε η Deutsche Renault ενώπιον του Patentamt — η Audi άσκησε κατά της Deutsche Renault αγωγή με αίτημα την παύση της χρήσεως του σήματος και την καταβολή αποζημιώσεως, προκειμένου να εμποδίσει την εμπορία στη Γερμανία των αυτοκινήτων «Espace» τα οποία διακρίνει το σήμα «Quadra». Η αγωγή, η οποία στηρίχθηκε στο αποκλειστικό δικαίωμα που απορρέει τόσο από την καταχώριση όσο και από τη χρήση της ενδείξεως «quattro» ως διακριτικής ονομασίας (το άρθρο 25 του WZG προστατεύει το σήμα που καθιερώνεται με τη χρήση), έγινε δεκτή σε πρώτο βαθμό και κατ' έφεση. Εντούτοις, το Bundesgerichtshof διόρθωσε την εκτίμηση του δικαστηρίου της ουσίας, υπογραμμίζοντας ότι η ένδειξη «quattro» έχει ιδιάζουσα σημασία στον τομέα των αυτοκινήτων και πρέπει, κατά συνέπεια, να είναι διαθέσιμη προς γενική χρήση. Συνεπώς, δεν μπορεί να αναγνωριστεί δικαίωμα επί του σήματος ως προς μια τέτοια ένδειξη παρά μόνο αν έχει αποδειχθεί ότι η ένδειξη αυτή έχει αποκτήσει ευρεία φήμη στις εμπορικές σχέσεις ως διακριτική ένδειξη των προϊόντων συγκεκριμένης επιχειρήσεως. Κατόπιν αυτού, το Bundesgerichtshof έκρινε ότι η έκταση της φήμης που διαπίστωσε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν ήταν αρκετή για τη χορήγηση προστασίας στο εν λόγω σήμα. Εντούτοις, το Bundesgerichtshof διευκρίνισε ότι, αν από τη νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως από το δικαστήριο της ουσίας αποδειχθεί ότι η ένδειξη «quattro» έχει επιβληθεί στις εμπορικές σχέσεις και έχει αποκτήσει την απαιτούμενη ευρεία φήμη, η ένδειξη αυτή μπορεί να προστατευθεί δικαστικώς δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας περί του δικαιώματος επί του σήματος.

Επομένως, για την περίπτωση που από τον αναγκαίο έλεγχο προκύψει ότι το εθνικό δίκαιο δέχεται την εν προκειμένω ζητούμενη από την Audi προστασία, το Bundesgerichtshof έκρινε αναγκαίο να υποβάλει στο Δικαστήριο το ερώτημα αν το κοινοτικό δίκαιο, και ιδίως τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης, αντίκεινται στην παροχή της προστασίας αυτής.

5. Πριν από την εξέταση του ερωτήματος που έχει υποβάλει το Bundesgerichtshof, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η πρώτη οδηγία του Συμβουλίου περί σημάτων θεσπίζει συγκεκριμένους κανόνες που αφορούν τα νομικά ζητήματα που ανακύπτουν στην παρούσα διαδικασία. Συγκεκριμένα, η οδηγία, η οποία αποτελεί ένα πρώτο στάδιο της

προσεγγίσεως των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα αυτό, διαλαμβάνει διατάξεις σχετικές τόσο με τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την κατάθεση ή καταχώριση ενός σήματος όσο και με την προστασία των κατατεθειμένων ή καταχωρισμένων σημάτων έναντι άλλων πανομοιότυπων ή παρόμοιων σημάτων. Πρέπει ωστόσο να υπογραμμιστεί ότι η οδηγία δεν εφαρμόζεται στα σήματα που έχουν καθιερωθεί με τη χρήση [1] (όπως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι το σήμα «quattro») και αφετέρου ότι κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς η προθεσμία για την εφαρμογή της οδηγίας δεν είχε ακόμη εκπνεύσει, με αποτέλεσμα οι διατάξεις της να μην είναι λυσιτελείς για την επίλυση της διαφοράς. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο καλείται εν προκειμένω να αποφανθεί αποκλειστικά επί των ορίων που θέτουν, στον τομέα αυτό, τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης.

Η σχέση μεταξύ των διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν την κυκλοφορία εμπορευμάτων και των εθνικών διατάξεων που αφορούν την απονομή του δικαιώματος επί του σήματος

6. Όπως αναφέρθηκε ήδη, το προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Bundesgerichtshof αφορά τα όρια τα οποία θέτουν τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης στην απονομή του δικαιώματος επί του σήματος. Κατ' ουσίαν, πρέπει να εξακριβωθεί αν οι διατάξεις αυτές αντίκεινται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας η οποία, υπό ορισμένες συνθήκες, παρέχει δικαίωμα επί του σήματος ως προς μια αριθμητική ένδειξη όπως είναι η ένδειξη «quattro».

7. Συναφώς, πρέπει πρώτα να επισημανθεί γενικά ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [2], οι προβλεπόμενες από το άρθρο 36 της Συνθήκης παρεκκλίσεις δεν έχουν την έννοια ότι παρέχουν στα κράτη μέλη «αποκλειστική αρμοδιότητα», αλλά τη στενότερη έννοια ότι επιτρέπουν μόνο τη λήψη «δικαιολογημένων» μέτρων, δηλαδή μέτρων απαραιτήτων για την επίτευξη των στόχων υπερτέρου γενικού συμφέροντος που αφορά η διάταξη αυτή. Η αρχή αυτή εφαρμόζεται επίσης στον τομέα της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας. Κατά το Δικαστήριο, «εφόσον αποτελεί εξαίρεση από μία των θεμελιωδών αρχών της κοινής αγοράς, το άρθρο 36 επιτρέπει πράγματι παρεκκλίσεις από την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μόνο στο μέτρο που οι παρεκκλίσεις αυτές δικαιολογούνται από τη διασφάλιση των δικαιωμάτων που αποτελούν το ειδικό αντικείμενο της ιδιοκτησίας αυτής» [3]. Υπό το πρίσμα αυτό, «ο συμβιβασμός μεταξύ των επιταγών της ελευθέρας κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και του σεβασμού που οφείλεται στα δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας πρέπει να πραγματοποιείται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η προστασία της νομίμου ασκήσεως των παρεχομένων από τις εθνικές νομοθεσίες δικαιωμάτων, υπό μορφή "δικαιολογημένων" απαγορεύσεων των εισαγωγών υπό την έννοια του άρθρου αυτού, αλλά, αντιθέτως, να αποκλείεται οιαδήποτε καταχρηστική άσκηση των ιδίων δικαιωμάτων, η οποία είναι φύσεως ικανής να διαταράξει ή δημιουργήσει τεχνητές στεγανοποιήσεις στο εσωτερικό της κοινής αγοράς» [4].

8. Πρέπει ωστόσο να παρατηρηθεί ότι, αν, πέραν των γενικών διαπιστώσεων, εξετάσει κανείς τα συγκεκριμένα συμπεράσματα της νομολογίας, είναι εμφανές ότι, ως προς τον συμβιβασμό των επιταγών της ελεύθερης

1 — Όπως προκύπτει από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη, η οδηγία δεν αφαιρεί από τα κράτη μέλη το δικαίωμα να συνεχίζουν να προστατεύουν τα σήματα που αποκτώνται λόγω της χρήσεως· δεν διέπει τα σήματα αυτά παρά μόνον όσον αφορά τη σχέση τους με τα σήματα που αποκτώνται κατόπιν καταχωρίσεως σύμφωνης με τις εναρμονισμένες διατάξεις της εν λόγω οδηγίας.

2 — Βλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 1979, 251/78, Denkavit (Συλλογή τόμος 1979/11, σ. 667).

3 — Βλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 1976, 119/75, Terrapin (Συλλογή τόμος 1976, σ. 383).

4 — Βλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1982, 144/81, Keurkoop (Συλλογή 1982, σ. 2853).

κυκλοφορίας των εμπορευμάτων προς τον σεβασμό που οφείλεται στα δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, το Δικαστήριο επέδειξε αξιοσημείωση σύνεση, τηρώντας μετριοπαθέστερη στάση από αυτήν που έχει τηρήσει όσον αφορά άλλες παρεκκλίσεις από το άρθρο 36. Συγκεκριμένα, στον τομέα της προστασίας της υγείας, της ηθικής, της δημόσιας τάξης και της δημόσιας ασφάλειας, το Δικαστήριο, μολονότι έχει αναγνωρίσει ότι, ελλείψει εναρμονίσεως, εναπόκειται κατ' αρχήν στα κράτη μέλη να προσδιορίζουν την έκταση της προστασίας που σκοπεύουν να εξασφαλίσουν, έχει πάντοτε επιφυλάξει υπέρ αυτού τον έλεγχο της αναλογικότητας των λαμβανομένων μέτρων σε σχέση προς τους επιδιωκόμενους στόχους, εκτιμώντας ιδίως αν οι στόχοι αυτοί δεν μπορούσαν να έχουν επιτευχθεί με μέσα που να περιορίζουν λιγότερο τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές.

Η αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας είναι διαφορετική και — όπως έχει εκτεθεί — περισσότερο «διστακτική». Πράγματι, από τη νομολογία προκύπτει ότι τα άρθρα 30 έως 36 αντίκεινται μόνο στην *προδήλως καταχρηστική* άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων. Τούτο συμβαίνει κυρίως στην πασίγνωστη περίπτωση κατά την οποία ο φορέας των δικαιωμάτων αυτών επικαλείται την προστασία που του παρέχουν οι εθνικές διατάξεις προκειμένου να αντιταχθεί στην εισαγωγή ή την εμπορία προϊόντος το οποίο διατίθεται νομίμως εντός της αγοράς άλλου κράτους μέλους από τον ίδιο τον φορέα των δικαιωμάτων αυτών, με τη συγκατάθεσή του ή από πρόσωπο το οποίο έχει νομική ή οικονομική εξάρτηση από τον φορέα αυτό.

9. Αντιθέτως, το Δικαστήριο έχει πάντοτε αποκλείσει τη δυνατότητα επικλήσεως των άρθρων 30 έως 36 κατά της εφαρμογής των εθνικών διατάξεων που καθορίζουν τις προϋποθέσεις και τον τρόπο απονομής δικαιώματος βιομηχανικής ή εμπορικής ιδιοκτησίας προς συγκεκριμένο δικαιούχο. Κατά συνέπεια, ελλείψει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο, η *ύπαρξη* ενός τέτοιου δικαιώματος εξαρτάται μόνον από την εθνική νομοθεσία, με συνέπεια οι κανόνες που θεσπίζει ένα κράτος μέλος στον τομέα αυτό να εμπίπτουν *κατ' αρχήν* στις παρεκκλίσεις από το άρθρο 30 τις οποίες προβλέπει το άρθρο 36 [5].

10. Βάσει των ανωτέρω, το Δικαστήριο έκρινε ότι δικαιολογούνται από πλευράς άρθρου 36:

— ο ενιαίος νόμος Benelux, ο οποίος, στον τομέα των σχεδίων και υποδειγμάτων, απονέμει αποκλειστικό δικαίωμα στον πρώτο καταθέτη ενός υποδείγματος, χωρίς ωστόσο να απαιτεί ο καταθέτης να είναι και ο δημιουργός του ή να έχει την άδεια του δημιουργού (απόφαση *Keurkoop*)·

— ο βρετανικός νόμος ο οποίος, βάσει της αρχής του «σχετικώς νέου» της εφευρέσεως, επιτρέπει τη χορήγηση διπλώματος ευρεσιτεχνίας για εφευρέσεις για τις οποίες έχει ήδη χορηγηθεί προηγουμένως δίπλωμα, το οποίο έχει κατατεθεί πριν από πενήντα τουλάχιστον έτη και δεν έχει χρησιμοποιηθεί ή δημοσιευθεί κατά το μετέπειτα χρονικό διάστημα (απόφαση *Thetford*)·

5 — Βλ. την απόφαση της 30ής Ιουνίου 1988, 35/87, Thetford (Συλλογή 1988, σ. 3585)· βλ. επίσης την απόφαση της 29ης Φεβρουαρίου 1968, 24/67, Parke, Davis and Co. (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 687). Στο ίδιο πνεύμα, στον τομέα των σημάτων, βλ. την απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 1974, 16/74, De Peijper (Συλλογή τόμος 1974, σ. 451), καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση Terrapin. Πάντα υπό το πρίσμα αυτό, θα ήθελα να επισημάνω τη διατύπωση της αποφάσεως Keurkoop, η οποία επανελήφθη στην προπαρατεθείσα απόφαση Thetford, στην απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1988, 53/87, CICRA (Συλλογή 1988, σ. 6039), και στην απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1988, 238/87, Volvo (Συλλογή 1988, σ. 6211), κατά την οποία, ελλείψει ενοποιήσεως στο πλαίσιο της Κοινότητας ή προσεγγίσεως των νομοθεσιών, ο καθορισμός των προϋποθέσεων και του τρόπου προστασίας των εν λόγω δικαιωμάτων εμπίπτει στην εθνική νομοθεσία.

— ο ιταλικός και ο βρετανικός νόμος οι οποίοι αναγνωρίζουν αποκλειστικό δικαίωμα για διακοσμητικής φύσεως πρότυπο όχι μόνο σε ολόκληρο το αμάξωμα αυτοκινήτου οχήματος αλλά επίσης στα διάφορα μεμονωμένα εξαρτήματα του αμαξώματος, εμποδίζοντας κατά τον τρόπο αυτόν την εμπορία ανταλλακτικών από μη εξουσιοδοτημένους ανεξάρτητους εμπόρους (αποφάσεις *CICRA* και *Volvo*).

11. Δεν βλέπω κανένα λόγο που να εμποδίζει την εφαρμογή της νομολογίας αυτής και στην προκειμένη περίπτωση. Όπως έχει εκτεθεί, η δυνατότητα γενέσεως δικαιώματος επί του σήματος (με την καταχώριση ή με τη χρήση) όσον αφορά μια αριθμητική ένδειξη, όπως η ένδειξη «quattro», ρυθμίζεται λεπτομερώς από τη γερμανική νομοθεσία. Επιπλέον, στο πλαίσιο της εφαρμογής του νόμου, οι αρχές του κράτους αυτού έχουν διαμορφώσει συγκεκριμένα κριτήρια ερμηνείας, ώστε να μη χορηγείται προστασία σε σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα και τα οποία, εκ του λόγου αυτού, δεν είναι ικανά να επιτελέσουν την ιδιαίτερη λειτουργία του σήματος. Κατά συνέπεια, η νομοθεσία αυτή και τα συναφή κριτήρια ερμηνείας ρυθμίζουν πλήρως τις προϋποθέσεις και τον τρόπο απονομής του εν λόγω δικαιώματος, καθιερώνοντας ένα σχετικώς σαφές καθεστώς βάσει του οποίου εξακριβώνεται εάν και κατά πόσον μια αριθμητική ένδειξη μπορεί να αποτελέσει σήμα, ποια είναι η σπουδαιότητα του «περιγραφικού» χαρακτήρα της ενδείξεως, ποια είναι η έκταση της φήμης που απαιτείται (ανάλογα με τις διάφορες περιπτώσεις) προκειμένου να δικαιολογείται η αναγνώριση της έννομης προστασίας και ποια είναι, τέλος, η σπουδαιότητα του συμφέροντος των ανταγωνιστών, και των τρίτων γενικώς, να χρησιμοποιούν ελεύθερα την εν λόγω ένδειξη.

Από την προαναφερθείσα νομολογία προκύπτει σαφώς ότι με βάση τη ρύθμιση αυτή, και όχι με βάση τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την κυκλοφορία των εμπορευμάτων, πρέπει να κρίνεται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αν ορισμένη ένδειξη παρουσιάζει όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να τύχει της έννομης προστασίας του σήματος. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης δεν αντίκεινται στην εφαρμογή των εν λόγω εθνικών διατάξεων και κριτηρίων και ότι συνεπώς η απονομή έννομης προστασίας στην ένδειξη «quattro» στη Γερμανία αποτελεί ενδεχόμενο το οποίο πρέπει να εκτιμάται από τις αρμόδιες αρχές αποκλειστικά υπό το φως των διατάξεων και κριτηρίων αυτών.

12. Αφετέρου, το Δικαστήριο, σε περίπτωση που δεχόταν άλλη άποψη, θα καλούνταν αναπόφευκτα να προσδιορίσει θετικά το νομολογιακό καθεστώς του σήματος, συνάγοντας από τα άρθρα 30 έως 36 τους συγκεκριμένους κανόνες τους οποίους οι εθνικές αρχές πρέπει να εφαρμόζουν για να κρίνουν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αν πρέπει να παρέχουν προστασία σε ορισμένη διακριτική ένδειξη. Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο θα αναλάμβανε καθαρώς κανονιστικό ρόλο, ενώ μέχρι σήμερα έκρινε πάντοτε, στις υποθέσεις που είχαν υποβληθεί στην κρίση του, ότι ο ρόλος αυτός αποτελεί αποκλειστική προνομία του (εθνικού ή κοινοτικού) νομοθέτη.

13. Εξάλλου, το συμπέρασμα αυτό δεν φαίνεται να αποδυναμώνεται από το γεγονός ότι το Συμβούλιο έχει εκδώσει την πρώτη οδηγία εναρμονίσεως στον τομέα των σημάτων, η οποία καθορίζει, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα σήμα προκειμένου να επιτρέπεται η καταχώρισή του (ωστόσο, η οδηγία — όπως έχει

εκτεθεί — δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να συνεχίσουν να προστατεύουν τα σήματα που έχουν κτηθεί με τη χρήση). Αντιθέτως, νομίζω ότι και μόνη η έκδοση της οδηγίας επιβεβαιώνει, στο πνεύμα εξάλλου των νομολογιακών αρχών τις οποίες μόλις υπενθύμισα, ότι τα συστατικά στοιχεία του σήματος, όπως και κάθε άλλου δικαιώματος βιομηχανικής ή εμπορικής ιδιοκτησίας, εξαρτώνται, ελλείψει κοινών κανόνων, από την εθνική νομοθεσία και δεν μπορούν να καθοριστούν από το Δικαστήριο μέσω της ερμηνείας των κανόνων της Συνθήκης.

14. Ωστόσο, η λύση την οποία μόλις εξέθεσα χρήζει μιας επιφυλάξεως. Μολονότι η γένεση (και γενικότερα η διατήρηση και η απόσβεση) των εν λόγω δικαιωμάτων ρυθμίζεται από την εσωτερική έννομη τάξη, ωστόσο η προνομία που αναγνωρίζεται προς τούτο στα κράτη μέλη δεν πρέπει να ασκείται κατά τρόπον ώστε να συνεπάγεται «συγκεκαλυμμένους περιορισμούς» ή «αυθαίρετες διακρίσεις» στις συναλλαγές υπό την έννοια της δεύτερης φράσεως του άρθρου 36. Πρέπει ωστόσο να διευκρινιστεί ότι, στο πλαίσιο της εφαρμογής την οποία εννοεί η νομολογία, το συγκεκριμένο περιεχόμενο της επιφυλάξεως αυτής — η οποία αποτελεί κατά κάποιο τρόπο ελάχιστη ρήτρα διασφαλίσεως — δεν βαίνει πέραν ορισμένων ακραίων περιπτώσεων (οι οποίες αποτελούν σχεδόν θεωρητικά παραδείγματα), όπως η περίπτωση εφαρμογής εθνικών διατάξεων που συνεπάγεται διάκριση λόγω ιθαγενείας μεταξύ των ενδιαφερομένων επιχειρηματιών ή λόγω του τόπου της γενέσεως του δικαιώματος της βιομηχανικής ή εμπορικής ιδιοκτησίας [6]· στις περιπτώσεις αυτές θα μπορούσε το πολύ να προστεθεί η περίπτωση του δικαιώματος επί του σήματος το οποίο απονεμήθηκε σε ένδειξη *προδήλως* στερούμενη κάθε διακριτικού χαρακτήρα (όπως είναι η περίπτωση — η οποία αναφέρθηκε ως παράδειγμα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση — της παροχής έννομης προστασίας στην ονομασία γένους «γη» ή «ύδωρ»).

15. Υπό το φως των προηγουμένων σκέψεων, φρονώ ότι στο εθνικό δικαστήριο μπορεί να δοθεί η απάντηση ότι, ελλείψει κοινοτικής εναρμονίσεως, τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης δεν αντίκεινται στην εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας η οποία καθορίζει αν και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η *γένεση* δικαιώματος επί σήματος ως προς αριθμητική ένδειξη όπως αυτή η οποία αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης.

Οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την κυκλοφορία εμπορευμάτων και η εκτίμηση του κινδύνου συγχύσεως των σημάτων

16. Στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, η ανταλλαγή επιχειρημάτων αφορά και μια δεύτερη πτυχή. Συγκεκριμένα, τέθηκε το ζήτημα εάν, άπαξ γίνει δεκτό ότι η εθνική έννομη τάξη και η κοινοτική έννομη τάξη επιτρέπουν την αναγνώριση δικαιώματος επί σήματος ως προς την ένδειξη «quattro», η εκτίμηση του «κινδύνου συγχύσεως» μεταξύ του σήματος αυτού και του σήματος «Quadra» πρέπει να πραγματοποιηθεί αποκλειστικά σύμφωνα με κριτήρια βασιζόμενα στο εθνικό δίκαιο ή σύμφωνα με κριτήρια βασιζόμενα στα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης. Συναφώς, θεωρώ χρήσιμο να διατυπώσω προηγουμένως ορισμένες σύντομες παρατηρήσεις.

17. Πρώτον, θα υπενθυμίσω ότι η διαφορά αφορά τη σύγκρουση διακεκριμένων σημάτων («quattro» και «Quadra»), τα δικαιώματα επί των οποίων έχουν εγκύρως κτηθεί εντός δύο διαφορετικών κρατών μελών από επιχειρήσεις που δεν έχουν μεταξύ τους καμία σχέση εξαρτήσεως.

6 — Βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Thetford, σκέψεις 17 και 18, και την προπαρατεθείσα απόφαση CICRA, σκέψη 12.

Θα ήθελα επίσης να επισημάνω ότι η περίπτωση του «κινδύνου συγχύσεως» ρυθμίζεται από συγκεκριμένες διατάξεις προβλεπόμενες όχι μόνο, βεβαίως, από τη γερμανική νομοθεσία, αλλά επίσης από την πρώτη κοινοτική οδηγία περί σημάτων (άρθρο 5).

18. Επιπλέον, θεωρώ χρήσιμο να επιστήσω την προσοχή του Δικαστηρίου στο γεγονός ότι το ερώτημα του Bundesgerichtshof δεν περιλαμβάνει καμία συγκεκριμένη αναφορά στο πρόβλημα του κινδύνου συγχύσεως των επιδίκων σημάτων. Όπως προκύπτει επίσης από την όλη διάταξη με την οποία υποβλήθηκε η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, η αίτηση επικεντρώνεται πράγματι στο ενδεχόμενο η Συνθήκη να απαγορεύει την *κτήση* σήματος για την ένδειξη «quattro». Αντιθέτως, το Bundesgerichtshof δεν ερωτά ρητώς το Δικαστήριο αν, στην περίπτωση που τίποτα δεν εμποδίζει την αναγνώριση του σήματος «quattro», η Συνθήκη θέτει και άλλα όρια στην εκτίμηση του κινδύνου συγχύσεως μεταξύ του σήματος αυτού και του σήματος «Quadra». Η αιτία είναι πιθανώς η ακόλουθη. Το Bundesgerichtshof εκκινεί από την άποψη ότι, εν πάση περιπτώσει, το σήμα «quattro» δεν μπορεί να προστατευθεί από το γερμανικό δίκαιο παρά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται ότι έχει ευρύτατη φήμη μεταξύ των καταναλωτών ως διακριτικό γνώρισμα συγκεκριμένου προϊόντος· αλλά αν αυτή η φήμη είχε αποδειχθεί, θα έπρεπε να θεωρηθεί ότι το σήμα «quattro», ακριβώς επειδή στηρίζεται σε ευρεία φήμη, απολαύει ισχυρής προστασίας έναντι κάθε άλλου σήματος το οποίο, έστω και με περισσότερο ή λιγότερο έντονες διαφοροποιήσεις, μπορεί εν πάση περιπτώσει να προσομοιάζει στην ίδια ονομασία. Υπό αυτή την οπτική γωνία, δηλαδή της προστασίας των σημάτων που χαρακτηρίζονται από μεγάλη φήμη, ακόμη και ο ελάχιστος κίνδυνος συγχύσεως μπορεί πράγματι να αρκεί για να δικαιολογήσει την άσκηση της νόμιμης προστασίας [7]. Δεν είναι ανάγκη να υπομνηστεί συναφώς ότι η κοινοτική οδηγία (αναγνωρίζοντας εξάλλου ένα εκτεταμένο φαινόμενο) δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών «να παρέχουν ευρύτερη προστασία στα σήματα που έχουν αποκτήσει φήμη» (ένατη αιτιολογική σκέψη).

Εξάλλου, μολονότι το Bundesgerichtshof δεν το έθεσε ρητώς, το ζήτημα του κινδύνου συγχύσεως συζητήθηκε εν εκτάσει ενώπιον του Δικαστηρίου και δεν αποκλείεται να έχει σημασία για την επίλυση της κύριας διαφοράς. Φρονώ συνεπώς ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί να μην αποφανθεί επί του σημείου αυτού.

19. Κατόπιν της ανωτέρω διευκρινίσεως, νομίζω ότι μπορώ να αναπτύξω τις ακόλουθες σκέψεις. Πρώτον, είναι σαφές ότι η δυνατότητα που αναγνωρίζεται στον δικαιούχο σήματος να αντιταχθεί στην εκ μέρους των ανταγωνιστών του χρήση παρομοίων ή πανομοιότυπων σημάτων συνιστά το ουσιώδες περιεχόμενο του δικαιώματος επί του σήματος. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα επί του σήματος δεν αποτελεί κατά την άσκησή του τίποτα άλλο από ένα απόλυτο δικαίωμα αποκλειστικότητας, ένα δικαίωμα αποκλεισμού όλων των άλλων. Συναφώς το γράμμα του άρθρου 5 της πρώτης οδηγίας είναι σαφές: «το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στον δικαιούχο αποκλειστικό

7 — Το ότι αυτή είναι η άποψη του Bundesgerichtshof φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τη γνωμοδότηση που επισυνάπτεται στο υπόμνημα της Audi, κατά την οποία «το Bundesgerichtshof επιβεβαιώνει ότι εν πάση περιπτώσει, αν δεχθεί κανείς την άποψη ότι ο όρος "quattro" έχει μεγάλη αξία ως σήμα, πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχει κίνδυνος συγχύσεως με το "Quadra"».

δικαίωμα». Η νομολογία είναι το ίδιο σαφής, αφού το Δικαστήριο αποφάνθηκε, με την απόφαση Terrapin, ως εξής: «Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, ένα δικαίωμα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας που εκτήθη νομίμως σε κράτος μέλος μπορεί να αντιταχθεί νόμιμα, δυνάμει του άρθρου 36, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης, στην εισαγωγή προϊόντων που διατίθενται στο εμπόριο με [περιγραφική ονομασία] ικανή να προκαλεί σύγχυση, όταν τα οικεία δικαιώματα εκτήθησαν από χωριστούς και ανεξάρτητους δικαιούχους, υπό το κράτος διαφορετικών εθνικών νομοθεσιών. [Πράγματι], αν σε παρόμοια περίπτωση η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων υπερίσχυε της προστασίας που παρέχεται από τις αντίστοιχες εθνικές νομοθεσίες, τα δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας θα εθίγοντο ως προς το ειδικό αντικείμενό τους». Στο ίδιο πνεύμα, το Δικαστήριο υπογράμμισε με την απόφαση Hag II [8], ότι η προστασία από τον κίνδυνο συγχύσεως συνδέεται με την *ουσιώδη λειτουργία* του σήματος, παρατηρώντας ότι «το σήμα δεν θα μπορούσε να επιτελέσει τη βασική του λειτουργία, αν ο κάτοχος του δικαιώματος δεν μπορούσε να ασκήσει τη δυνατότητα που του παρέχει η εθνική νομοθεσία να εμποδίζει την εισαγωγή ομοειδών προϊόντων υπό ονομασία που θα μπορούσε να δημιουργήσει σύγχυση με το σήμα του, διότι στην περίπτωση αυτή οι καταναλωτές δεν θα ήταν πλέον σε θέση να γνωρίζουν με βεβαιότητα την προέλευση του προϊόντος και ο κάτοχος του δικαιώματος θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνος για την κακή ποιότητα ενός προϊόντος για το οποίο δεν έχει καμία ευθύνη».

20. Κατόπιν τούτου, είναι επίσης προφανές ότι, όσο πιο εκτεταμένη είναι η προστασία που παρέχεται από κράτος μέλος όσον αφορά τον κίνδυνο συγχύσεως, τόσο σημαντικότεροι είναι οι περιορισμοί τους οποίους μπορεί να συνεπάγεται για τις εμπορικές συναλλαγές, τόσο στο εσωτερικό της Κοινότητας όσο και στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους. Είναι αυτονόητο ότι το στοιχείο ακριβώς αυτό έχει μεγάλη πρακτική σπουδαιότητα για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ενόψει του μεγάλου οπωσδήποτε αριθμού περιπτώσεων συγκρούσεων σημάτων οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν στο κοινοτικό έδαφος (πρόκειται μάλιστα για πολλές εκατοντάδες χιλιάδες περιπτώσεων, σύμφωνα με την εκτίμηση που παρατίθεται στις προτάσεις τις οποίες ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας Jacobs επί της υποθέσεως HAG II).

Συνεπώς, τίθεται το ερώτημα αν η εκτίμηση του κινδύνου συγχύσεως πρέπει να γίνεται αποκλειστικά βάσει κριτηρίων που συνάγονται από την εθνική έννομη τάξη ή πρέπει να αντληθούν κοινά κριτήρια εκτιμήσεως από τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης.

21. Κατ' αρχάς, δεν θεωρώ ότι η έννοια του *κινδύνου συγχύσεως* μπορεί, πριν από την έναρξη ισχύος της πρώτης οδηγίας περί σημάτων, να θεωρηθεί *έννοια του κοινοτικού δικαίου*. Συνεπώς, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να δώσει θετικό ορισμό των στοιχείων της έννοιας αυτής και των συναφών κριτηρίων εφαρμογής. Επιπλέον, όπως έχει εκτεθεί, η προστασία από τον κίνδυνο συγχύσεως συνιστά το ουσιώδες περιεχόμενο του δικαιώματος επί του σήματος και θα ήταν κατά συνέπεια παράλογο να υποστηρίζεται, αφενός, ότι ελλείψει κοινοτικών διατάξεων οι προϋποθέσεις (κτήσεως) του δικαιώματος διέπονται από την εσωτερική έννομη τάξη και, αφετέρου, ότι οι προϋποθέσεις προστασίας του δικαιώματος διέπονται αντιθέτως από τις διατάξεις της Συνθήκης. Το δικαίωμα επί του σήματος, ως αποκλειστικό δικαίωμα, και η προστασία έναντι των ενδείξεων που ενέχουν κίνδυνο συγχύσεως αποτελούν κατ' ουσία τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: ο περιορισμός (ή η διεύρυνση) του περιεχομένου της

8 — Βλ. απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 1990, C-10/89, HAG GF AG (Συλλογή 1990, σ. I-3711).

προστασίας από τον κίνδυνο συγχύσεως δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά τον περιορισμό (ή τη διεύρυνση) του περιεχομένου του ιδίου του δικαιώματος επί του σήματος. Κατά συνέπεια, η ρύθμιση αμφοτέρων πρέπει να απορρέει από μία και ομοιογενή πηγή, η οποία, κατά το παρόν στάδιο, είναι η εθνική έννομη τάξη.

22. Συγκεκριμένα, τούτο σημαίνει ότι, πριν την έναρξη ισχύος της πρώτης οδηγίας, οι εθνικές αρχές πρέπει να επιλύουν τις διαφορές που αφορούν τη σύγκρουση διακεκριμένων σημάτων, τα οποία έχουν εγκύρως συσταθεί εντός διαφορετικών κρατών μελών από ανεξάρτητες μεταξύ τους επιχειρήσεις, βάσει των αρχών και των κριτηρίων που έχουν καθοριστεί από το εθνικό δίκαιο. Ειδικότερα, επί της βάσεως αυτής ακριβώς πρέπει να εξεταστεί εάν πρέπει να παρέχεται προστασία όχι μόνο από τον κίνδυνο συγχύσεως υπό στενή έννοια (σύγχυση ως προς την προέλευση του προϊόντος) αλλά επίσης από τον κίνδυνο συγχύσεως υπό ευρεία έννοια (σύγχυση ως προς τις σχέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων). Επί της βάσεως αυτής πάντοτε πρέπει να εξετάζεται αν πρέπει να εφαρμόζονται αυστηρότερα κριτήρια για την εκτίμηση του κινδύνου αυτού, οσάκις πρόκειται περί σήματος που απολαύει ιδιαίτερης φήμης.

23. Όσον αφορά το ενδεχόμενο οι συγκρούσεις σημάτων να αντιμετωπίζονται διαφορετικά στα διάφορα κράτη μέλη, πρόκειται περί μιας απόλυτα φυσικής συνέπειας της ελλείψεως εναρμονίσεως. Είναι μάλιστα προφανές ότι, αφού έτσι έχουν τα πράγματα, είναι δυνατόν εντός ενός κράτους μέλους να θεωρείται ότι υπάρχει σύγχυση μεταξύ των δύο σημάτων, ενώ εντός άλλου κράτους μέλους να συνάγεται το αντίθετο συμπέρασμα. Για παράδειγμα, στην προκειμένη περίπτωση, ενώ τα γερμανικά δικαστήρια της ουσίας έκριναν ότι έπρεπε να παρασχεθεί προστασία στο σήμα «quattro» έναντι του σήματος «Quadra», δεν φαίνεται να έχει τεθεί κανένα πρόβλημα στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου τα δύο σήματα συνυπάρχουν και έχουν καταχωρισθεί εγκύρως. Αφετέρου, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι συχνά η μεγαλύτερη αυστηρότητα κατά την προστασία του σήματος από τον κίνδυνο συγχύσεως μπορεί να αντιστοιχεί σε μεγαλύτερη αυστηρότητα κατά την αναγνώριση του δικαιώματος επί του σήματος: έτσι, μολονότι τα γερμανικά δικαστήρια δεν φαίνεται να έχουν καμία αμφιβολία ως προς την ύπαρξη κινδύνου συγχύσεως των σημάτων «quattro» και «Quadra», είναι επίσης βέβαιο ότι, όπως προκύπτει τόσο από τις αποφάσεις του Patentamt και του Bundespatentgericht όσο και από τη διάταξη του Bundesgerichtshof, έχουν εφαρμοστεί πολύ αυστηρά κριτήρια όσον αφορά την αναγνώριση του δικαιώματος επί του σήματος για την ένδειξη «quattro». Συνεπώς, ουδόλως αποκλείεται οι γερμανικές αρχές —σε αντίθεση προς τις βρετανικές αρχές — να κρίνουν τελικά ότι η ένδειξη «quattro» δεν μπορεί να συνιστά σήμα και δεν μπορεί, εκ του λόγου αυτού, να απολαύει έννομης προστασίας στη Γερμανία έναντι του σήματος «Quadra».

24. Απομένει προς εξέταση μια τελευταία πτυχή. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, προκειμένου να εκτιμηθεί ο κίνδυνος συγχύσεως δύο σημάτων, οι εθνικές αρχές πρέπει εν πάση περιπτώσει να τηρούν το γενικό όριο που προβλέπει το άρθρο 36, δεύτερη φράση. Συνεπώς, σε καμία περίπτωση τα μέτρα που λαμβάνονται για την επίλυση των συγκρούσεων σημάτων δεν πρέπει να συνεπάγονται «αυθαίρετη διάκριση» ή «συγκεκαλυμμένο περιορισμό» στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Επί του σημείου αυτού, το Δικαστήριο διατύπωσε,

με την απόφαση Terrapin, μια συγκεκριμένη επιφύλαξη, διευκρινίζοντας ότι:

«η απάντηση που δίδεται (...) δεν προδικάζει την απάντηση στο ζήτημα αν η επίκληση, εκ μέρους επιχειρήσεως, της ομοιότητας προϊόντων καταγωγής διαφόρων κρατών μελών και του κινδύνου συγχύσεως σημάτων ή εμπορικών επωνυμιών που προστατεύονται νόμιμα στα κράτη αυτά μπορεί ενδεχομένως να θέσει σε κίνδυνο την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, από την άποψη ιδίως του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 36 της Συνθήκης. Στο δικαστήριο της ουσίας απόκειται πράγματι, αφού εκτιμήσει την ομοιότητα των προϊόντων και τον κίνδυνο συγχύσεως, να εξετάσει επιπλέον, στα πλαίσια της ανωτέρω διατάξεως, αν στη συγκεκριμένη περίπτωση η άσκηση των δικαιωμάτων βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας μπορεί να αποτελέσει ή όχι μέσο αυθαιρέτων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εξετάσει ιδίως αν τα εν λόγω δικαιώματα ασκούνται πράγματι από τον δικαιούχο με την ίδια αυστηρότητα, ανεξάρτητα από την εθνική προέλευση αυτού ο οποίος ενδεχομένως τα προσβάλλει».

25. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της εφαρμογής της επιφυλάξεως του άρθρου 36, δεύτερη φράση, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη η άσκηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται από την εθνική έννομη τάξη σε ορισμένο δικαιούχο να μην συνεπάγεται εντελώς αδικαιολόγητους περιορισμούς στις συναλλαγές. Συνεπώς, υπό αυτή την οπτική γωνία — υπό την οποία ανέπτυξε επίσης τις προτάσεις του ο γενικός εισαγγελέας Jacobs στην υπόθεση HAG II [9] — πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν θα γίνεται επίκληση της αποκλειστικότητας που αναγνωρίζεται στο δικαίωμα επί του σήματος ούτε κατά τρόπο που να συνιστά διάκριση (σύμφωνα με όσα επισήμανε το Δικαστήριο με την απόφαση Terrapin) ούτε σε περιπτώσεις οι οποίες, αντικειμενικά, δεν ενέχουν κανένα κίνδυνο συγχύσεως δύο διακεκριμένων σημάτων. Τέτοιες καταστάσεις μπορούν πράγματι να ανακύπτουν οσάκις, ενόψει των χαρακτηριστικών των προϊόντων και της αγοράς, καθώς και των διαφόρων ενδείξεων και ονομασιών που διακρίνουν τα εν λόγω προϊόντα, είναι σαφές ότι δεν υπάρχει καμία πιθανότητα συγχύσεως ως προς την προέλευση των προϊόντων και ότι καμία επιχείρηση δεν εκμεταλλεύεται καταχρηστικώς τη φήμη του σήματος τρίτου ούτε θίγει την καλή φήμη του, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένη διακριτική ένδειξη. Ως εκ τούτου, στην προκειμένη περίπτωση είμαι πεπεισμένος ότι το εθνικό δικαστήριο — στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει το σημείο αυτό — δεν θα παραλείψει να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η προέλευση των εν λόγω προϊόντων χαρακτηρίζεται, στα μάτια του καταναλωτή, όχι μόνο από τα σήματα «Quadra» και «quattro», αλλά από ένα σύνολο διακριτικών στοιχείων, αναπόσπαστο μέρος των οποίων αποτελούν οι ονομασίες «Espace» και «Audi», οι οποίες συνοδεύουν άλλες ενδείξεις: έτσι, είναι αναμφισβήτητο εν προκειμένω ότι τα εν λόγω οχήματα διατίθενται στο εμπόριο με τις ονομασίες «Espace Quadra» και «Audi quattro» και όχι μόνο με τις ονομασίες «Quadra» και «quattro». Επιπλέον, το εθνικό δικαστήριο δεν θα παραλείψει

9 — Με τις προτάσεις αυτές — στα σημεία 48 και 49 — ο γενικός εισαγγελέας Jacobs υπογραμμίζει ότι η υπερβολικά ευρεία αντίληψη για την έννοια των σημάτων των οποίων η ομοιότητα οδηγεί σε σύγχυση, εκτός του ότι εν προκειμένω δεν θα δικαιολογούνταν κατά το πρώτο εδάφιο του άρθρου 36, θα αποκλειόταν από το δεύτερο εδάφιο του ίδιου αυτού άρθρου. Τούτο δε διότι «η άσκηση του δικαιώματος επί του σήματος με σκοπό τον αποκλεισμό των εμπορευμάτων που έχουν κατασκευαστεί ή παραχθεί σε άλλο κράτος μέλος, στο οποίο ο κίνδυνος συγχύσεως μεταξύ των δύο αυτών σημάτων είναι ελάχιστος, θα ισοδυναμούσε, αν επιτρεπόταν από τα εθνικά δικαστήρια, με συγκαλυμμένο περιορισμό του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών».

βεβαίως να λάβει υπόψη το γεγονός ότι ο καταναλωτής αυτοκινήτων που είναι ευρέως διαδεδομένα είναι σαφώς καλύτερα πληροφορημένος και, ως εκ τούτου, λιγότερο εκτεθειμένος στον κίνδυνο συγχύσεως (υπό στενή και υπό ευρεία έννοια) απ' ό,τι ο καταναλωτής προϊόντων διαφορετικής φύσεως και κόστους, όπως είναι (κατά το παράδειγμα το οποίο εξετάστηκε από όλους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση) τα σοκολατάκια, τα απορρυπαντικά ή οι καραμέλες!

Πρόταση

26. Κατόπιν των προηγουμένων σκέψεων, προτείνω να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο εθνικό δικαστήριο:

«Ελλείψει κοινοτικών διατάξεων εναρμονίσως, τα άρθρα 30 έως 36 της Συνθήκης δεν αντίκεινται στην εφαρμογή διατάξεων και κριτηρίων εθνικού δικαίου τα οποία καθορίζουν αν και υπό ποιες προϋποθέσεις πρέπει να αναγνωρίζεται δικαίωμα επί του σήματος ως προς αριθμητική ένδειξη όπως αυτή η οποία αποτελεί το αντικείμενο της κύριας διαφοράς. Επιπλέον, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να καθορίζουν, βάσει των διατάξεων και των κριτηρίων του εσωτερικού δικαίου, εάν υφίσταται ή όχι κίνδυνος συγχύσεως παρομοίων σημάτων, που έχουν κτηθεί από ανεξάρτητες μεταξύ τους επιχειρήσεις. Οσάκις οι εθνικές αρχές αναγνωρίζουν δικαίωμα μιας συγκεκριμένης επιχειρήσεως επί σήματος και οσάκις εκτιμούν αν υφίσταται κίνδυνος συγχύσεως, οφειλόμενος στη χρήση, από άλλη επιχείρηση, διακριτικής ενδείξεως παρόμοιας προς το εν λόγω σήμα, δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να λαμβάνουν μέτρα που συνεπάγονται αυθαίρετη διάκριση ή συγκεκαλυμμένο περιορισμό στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, υπό την έννοια της δεύτερης φράσεως του άρθρου 36 της Συνθήκης».